

ISSN (Print) 2616-6895
ISSN (Online) 2663-2497

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы
PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series
Серия ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ

№ 3(140)/2022

1995 жылдан бастап шығады

Founded in 1995

Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Астана, 2022

Astana, 2022

Бас редакторы
Г.Ж. Менлибекова,
п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (психология)
Бас редактордың орынбасары (әлеуметтану)

Ә.С. Мамбеталина, п.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Н.О. Байғабылов, PhD (Қазақстан)

Редакция алқасы

Есенғалиева А. М.	п.ғ.к., доцент, (Қазақстан)
Иванова Г.П.	п.ғ.д., (Ресей)
Исламова З.М.	п.ғ.к., доцент, (Ресей)
Калдыбаева О.В.	PhD, (Қазақстан)
Колева И.	докт., (Болгария)
Отар Ә. С.	PhD, (Қазақстан)
Сейтқазы П.Б.	п.ғ.д., (Қазақстан)
Толубекова Р.К.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Сунарчина М.М.	ә.ғ.д., проф., (Ресей)
Тамаш П.	проф., (Венгрия)
Уразбаева Г.Т.	п.ғ.д., (Қазақстан)
Хан Н.Н.	п.ғ.д., проф., (Қазақстан)
Хаяти Тюфекчиоглу	ә.ғ.д., проф. (Түркия)
Шайхисламов Р.Б.	ә.ғ.д., проф., (Ресей)
Шалғынбаева Қ.Қ.	п.ғ.д., проф., (Қазақстан)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сәтпаев к-сі, 2, 402 б.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz
Жауапты хатшы: Ә.С. Жұматаева

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде тіркелген.

27.03.18 ж. № 17001- Ж -тіркеу куәлігімен тіркелген.

Мерзімділігі: жылына 4 рет. Тиражы: 10 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі,13/1, тел.: +7(7172)709-500 (ішкі 31410)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

G.Zh.Menlibekova

Deputy Editor-in-Chief (psychology)

A.S. Mambetalina, Can. of Psychological Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief (sociology)

N.O. Baigabylov, PhD in Sociology (Kazakhstan)

Editorial board

Esengalieva A.M

Can. of Pedagogical Sciences, Assoc.Prof., (Kazakhstan)

Ivanova G.P.

Doctor of Pedagogical Sciences, (Russia)

Islamova Z.M.

Can. of Pedagogical. Sciences, Assoc.Prof., (Russia)

Kaldybayeva O.V.

PhD, (Kazakhstan)

Otar E.S.

PhD, (Kazakhstan)

Koleva I.

Dr., (Bulgaria)

Seytkazy P.B.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof., (Kazakhstan)

Sunarchina M.M.

Doctor of Sociology, Prof., (Russia)

Tamas P.

Prof., (Hungary)

Toleubekova R.K.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Urazbayeva G.T.

Doctor of Pedagogical Sciences, Assoc.Prof., (Kazakhstan)

Khan N.N.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof., (Kazakhstan)

Hayati Tufekcioglu

Doctor of Sociology, Prof. (Turkey)

Shaikhislamov R.B.

Doctor of Sociology, Prof., (Russia)

Shalgynbayeva K.K.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof., (Kazakhstan)

Editorial address:2, Satpayev str., of.402, Astana, Kazakhstan, 010008
L.N.Gumilyov Eurasian National University Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31432)

E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Responsible secretary: A.S. Zhumatayeva

Bulletin of L.N.Gumilyov Eurasian National University PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University»
Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan.

Registration certificate No. 17001-Ж from 27.03.18

Periodicity: 4 times a year Circulation: 10 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31410)

© L.N. Gumilyov Eurasian National University

Главный редактор
д.п.н., профессор
Г.Ж. Менлибекова (Казахстан)

Зам. главного редактора (психология)
Зам. главного редактора (социология)

А.С. Мамбеталина, к.п.н., доцент (Казахстан)
Н.О. Байгабылов, PhD (Казахстан)

Редакционная коллегия

Есенгалиева А. М	к.п.н., доцент, (Казахстан)
Иванова Г.П.	д.п.н., (Россия)
Исламова З.М.	к.п.н., (Россия)
Калдыбаева О.В.	PhD, (Казахстан)
Колева И.	докт., (Болгария)
Отар Э. С.	PhD, (Казахстан)
Сейтказы П.Б.	д.п.н., проф., (Казахстан)
Сунарчина М.М.	д.с.н., проф., (Россия)
Тамаш П.	проф., (Венгрия)
Толубекова Р.К.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Уразбаева Г.Т.	д.п.н., доцент, (Казахстан)
Хан Н.Н.	д.п.н., проф., (Казахстан)
Хаяти Тюфекчиоглу	д.с.н., проф. (Турция)
Шайхисламов Р.Б.	д.с.н., проф., (Россия)
Шалғынбаева К.К.	д.п.н., проф., (Казахстан)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 402
Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz
Ответственный секретарь: А.С. Жуматаева

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева.

Серия: ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ.

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан.

Регистрационное свидетельство № 17001-Ж от 27.03.18 г. Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 10 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: +7(7172)709-500 (вн.31410)

Ф.Н. Жумабекова¹, Э. Ванхемпинг²
А.Ж. Салиева³, Ю.С. Токачлыгиль⁴

^{1,3,4}Д.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан,
²Скандинавиялық академиялық ұтқырлық институты, Сейняяоки, Финляндия
(E-mail: zhumabekova.58@mail.ru)

Мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу даярлығын модификациялаудың маңыздылығы

Аңдатпа. Аталған мақала «Шетелдік тәжірибе негізінде мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу даярлығының модификациясы» тақырыбындағы ғылыми жоба аясындағы зерттеулер негізінде дайындалды. Жоғары оқу орындарындағы мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу даярлығын модификациялаудың тұжырымдамасы, мақсаты, міндеттері, болжамы, әдістері, мазмұны және оның нәтижелері мен маңыздылығы сипатталаған. Мамандар дайындаудың ғылыми-теориялық негіздерін анықтауда педагогикалық, психологиялық әдебиеттерге, нормативтік-құқықтық құжаттарға, отандық және шетелдік тәжірибелерге талдау жасалған. Жоғары оқу орындарында ғылыми-зерттеу дайындығын модификациялаудың тенденциялары мен оның маңызы анықталып, болашақ мамандарды даярлауда басшылыққа алатын идеялар мен тәжірибелер жүйесі қарастырылған.

Түйін сөздер: мамандардың ғылыми-зерттеу дайындығы, модификациялау, құзіреттілік, инновациялық технология, кәсіби даярлық.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2022-140-3-114-127>

Кіріспе

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде педагогтардың инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелердің бірі. Мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы сатысы ретінде өзгермелі өмірге табысты бейімделуге

қабілетті жас ұрпақты қалыптастыруда мамандарды даярлау мәселесі маңызды болып табылатындығын ғалымдардың көп жылдық зерттеулері дәлелдеп берді. Қазіргі кезде егемен еліміздің білім саласы әлемдік білім беру кеңістігіне ену және нәтижеге бағдарланған білім мен тәрбие беруді жүзеге асыру сияқты жауапкершілігі мол үлкен өзгерістерге бағыт алып отыр.

Білім беру және ғылым саласына елеулі өзгерістер енгізіліп жатқан қазіргі кезеңде мектепке дейінгі ЖОО мектепке дейінгі тәрбие мамандарын даярлауда және оны ғылыми-зерттеу дайындығыны жаңа сапалық деңгейге көтеру міндеті бүгінгі күннің кезек күттірмейтін көкейкесті мәселесі. Универси-

тетте мамандарды даярлау үшін студенттерге жаңа практикалық мәселелерді шешуге қатысты білімдер, дағдылар ғана емес, сонымен қатар кәсіби қызметіне сәйкес жеке тәжірибе жинау қажет. Ол болашақ мамандардың жаңа мәселелерді шешуге кәсіби дайындығы ретінде ғылыми - зерттеу қызметі болып табылады.

Қазіргі кезеңде болашақ мамандардың ғылыми-зерттеу дайындығы сапалы білім берудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады, бірақ іс жүзінде университет түлектерінің осы қызметті жүзеге асыруға жеткілікті дайындығы жоқ болғандықтан кәсіби мақсатта зерттеу жүргізу көзделуде. Атап айтқанда, академиялық жазу, ғылыми мәтінді сыни тұрғыдан талдау, психологиялық-педагогикалық зерттеулерді ұйымдастыру және жүргізу, нәтижелерін ұсыну дағдылары нашар қалыптасқан. Жоғарыда аталған проблема практиктердің кәсіби мақсатта зерттеу жүргізуде қиындық тудыратындығына әкеледі.

Зерттеу мәселесіне сәйкес әдебиеттерді талдау көрсеткендей, студенттердің ғылыми-зерттеу даярлығын модификациялауда жеке тапсырмаларды немесе курстық жұмыстарды (жобаларды) орындаумен байланысты болғанын дәлелдейді. Жетекші әр студентке зерттеу тапсырмаларын бере отырып, олардың орындайтын курстық жұмыстары, ғылыми жобалары, өздік жұмыстары т.б. ғылыми-зерттеу даярлығын қалыптастыруға қызмет етуі тиіс. Студенттер 5-ші семестерде зерттеудің құрылымдық компоненттерін игеруі керек, ал келесі кезеңде нақты кәсіби іс-әрекет мәселелерін шешуге зерттеу нәтижелерін қорытындылауға үйренеді және қорғауды дайындаумен аяқталады. Зерттеу туралы есеп даму тапсырмасы келесі элементтерден тұрады:

- тапсырманы тұжырымдау;
- зерттеу мақсатындағы әдеби дерек көздеріне сәйкес зерттелетін мәселенің жай-күйіне қысқаша сипаттама жасау;
- зерттеу әдістемесінің сипаттамасын жазу;
- түсіндірме графиктермен, суреттермен, диаграммалармен зерттеу нәтижелері,
- зерттеу нәтижелерін талқылау;
- жұмыс бойынша қорытынды жасау;
- пайдаланылған әдебиеттер тізімін ұсыну.

Берілген жұмыс бағдарламасының фрагменті белгілі бір университеттің қызметі тұрғысынан өзгертілуі, толықтырылуы, жетілдірілуі мүмкін, бірақ енгізілген пәндердің мазмұны жоғарыда аталған мақсатқа сай қызмет етуі керек, студенттердің сабақ уақытында ғылыми – зерттеу даярлығын (ҒЗД) қалыптастырудың талаптарына жауап беруі керек. Студенттерді ҒЗД-ғы процесінде олардың әрқайсысының өзіндік интеллектуалды және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, жеке өзін-өзі дамытуды ынталандыруға мотивация қалыптастыру маңызды; ғылыми зерттеу әдістемесін, кәсіби іс-әрекеттің мәселелерін шешудің нақты әдістерін игеру негізінде кәсіби қызметтің практикалық маңызды міндеттерін шешуде тәжірибе жинақтауы қажет. Біз ұсынып отырған арнайы курс бағдарламасы, оқу-әдістемелік құралдар мектепке дейінгі білім беру саласында жаңа білім алумен байланысты нақты зерттеу нәтижелерін көрсетеді. Осы міндеттерге қол жеткізу академиялық уақыт ішінде студенттерді ҒЗД-на кәсіби жаппай үздіксіз оқытудың әзірленген бағдарламасы арқылы жүзеге асырылады.

Зерттеу әдістері мен материалдар

Нәтижелерді сапалы және сандық өңдеуде және мақсатқа жету жолдары мен міндеттерінің байланысын негіздеу ретінде мәселелерді шешу және гипотезаны тексеру үшін осы зерттеу тақырыбына сәйкес келетін әдістер қолданылды:

- теориялық әдістер - зерттеу мәселесі бойынша педагогикалық, психологиялық, философиялық әдебиеттерді зерттеу, көп компонентті, салыстырмалы, тұжырымдамалық зерттеу, салыстыру, жалпылау, реферат жазбалар, дәйексөздер, деректерді жазу, шолу, шолу. Бұл әдістер тобы қазақстандық жоғары оқу орындары мен Финляндиядағы жоғары оқу орындарындағы ғылыми зерттеулердің қазіргі жағдайын талдау кезеңдерінде, сондай-ақ мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу даярлауының өзгертілген мазмұнын енгізу нәтижелерін әзірлеу және талдау кезінде қолданылады.

- эмпирикалық әдістер: ұйымдастырушылық-әдістемелік құжаттаманы, сауалнаманы, тестілеу, әңгімелесу, сұхбат, ғылыми салыстыру әдістері, нәтижелерді сандық және сапалық талдау.

Ұсынылған әдістер тобы анықтау және қалыптастырушы эксперименттер барысында, сонымен қатар Қазақстан мен Финляндия университеттерінің білім беру құжаттарына талдау жүргізу барысында енгізілетін болады. Статистикалық мәліметтерді өңдеу әдістері - кластерлік талдау, статистикалық бағдарламаларды қолдану арқылы Mann-Whitney U-тесті.

Бұл әдістер анықтау және қалыптастырушы эксперименттер нәтижелерін өңдеуде қолданылады. Бастапқы (алғашқы) ақпаратты жинау әдістері, оның көздерін зерттеудің міндеттерін шешуде қолданылады, мәліметтерді өңдеу әдістері, сондай-ақ олардың сенімділігі мен көбею мүмкіндігі қарастырылады. Бастапқы ақпарат жинау бірнеше әдістердің көмегімен жүзеге асырылады. Атап айтқанда. Құжаттаманы талдау (білім беру бағдарламалары, оқу бағдарламалары, оқу материалдары, Қазақстан мен Финляндия университеттерінде жүзеге асырылатын практикалық бағдарламалар) жобаның бірінші және екінші міндеттерін шешеді. Деректерді өңдеу әдістері - салыстырмалы кестемен көрсетіледі. Профессор-оқытушылар құрамы мен кафедра меңгерушілерінің әңгімелесуі және сұхбаты осы жобаның бірінші мәселесін шешуге көмектеседі. Деректерді өңдеу әдістері - сапалы талдау жасаумен негізделеді. «6B012 Мектепке дейінгі оқыту және тәрбие беру педагогикасы» бағыты бойынша студенттерге сұрақ қою және тестілеу қазақстандық жоғары оқу орындары мен мектепке дейінгі ұйымдардың оқытушылары жобаның бірінші міндетін шешуге бағытталған. Деректерді өңдеу әдістері - нәтижелерді статистикалық өңдеу, сандық және сапалық талдау. Зерттеу нәтижелерінің сенімділігі мен репродуктивтілігі мәселені зерттеуге кешенді интегративті тәсілмен қамтамасыз етіледі; зерттеудің мақсаты, міндеттері мен логикасына сәйкес келетін қосымша әдістерді қолдану; үлгі өкілдігі; статистикалық өңдеудің заманауи әдістері.

Жоғары білім беруді модификациялау - бұл Қазақстанның болашақ интеллектуалды дамуын құрудың жүйесі, бұл тек жоғары оқу орнының жеке маман-түлегінің ғана емес, жалпы мемлекеттің болашағы. Ғылыми зерттеулерде жоғары білім беруді модернизациялау - бұл білім беру жүйесінің барлық буындары мен мамандарды кәсіби даярлаудың барлық бағыттарын жан-жақты жаңарту және қазіргі заманғы шындық пен уақыт талаптарына сәйкестігі деп анықталады.

Жоғары білікті мамандыққа арналған кәсіптік оқытудың мазмұны мен технологиясының белгісіздігі жоғары оқу орындарының оқытушыларынан өздерінің педагогикалық қызметін жедел қайта құруға ерекше дайын болуды талап етеді. Соңдықтан, Қазақстандағы жоғары білім беруді реформалаудың негізгі буындарының бірі - ғылыми-педагогикалық кадрларды кәсіби даярлау үдерісін жаңарту, бакалаврлардың мақсаттары мен мазмұнын жаңарту, оны гуманистік тұрғыдан адамға бағытталған жаңа парадигма негізінде ұйымдастырудың формалары мен әдістерін қайта бағдарлау қажет.

Зерттеудің негізгі ғылыми мәселелері мен гипотезаларының сипаттамасы, жобалау жұмыстарында (сипаттамалық, корреляциялық және эксперименталды), зерттеу дәйектілігінде қолданылатын зерттеу стратегиясы мен тәсілдерінің негіздемесі жасалады. Бұл зерттеудің негізгі ғылыми мәселесі - мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығын жетілдіру қажеттілігінде. Зерттеу қызметі - студенттердің білімді кеңейтуге және аударуға бағыттауының қажетті шарты; кәсіби, әлеуметтік және ғылыми құзіреттіліктерді кешенді дамытуға ықпал етеді.

Финляндия ресми түрде білім деңгейі жоғары ел ретінде танылған. Финляндия тәжірибесін Қазақстандағы білім берудің ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып біріктіру мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығын сапалы түрде өзгертуге мүмкіндік береді. Осыған орай, шетелдік тәжірибені Қазақстандағы жоғары білім берудің ұлттық дәстүрлерімен интеграциялау негізінде жасалған мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу

дайындығының өзгертілген мазмұнын теориялық және әдіснамалық тұрғыдан негіздеу және оны жүзеге асыру мәселелерін қарастыруды жөн көрдік.

Зерттеудің мақсаты: Қазақстандағы жоғары білім беруде мамандарының ғылыми-зерттеу даярлығын модификациялаудың маңыздылығын айқындау, теориялық тұрғыдан негіздеу, тәжірибелік мүмкіндіктерін қарастыру және зерттеу нәтижелері бойынша дайындалған әдістемелік кешендерді байқаудан өткізу.

Зерттеудің міндеттері: - студенттердің ғылыми таным әдісін игеруі, оқу материалын терең және шығармашылықпен игеру;

- ғылыми зерттеу жұмыстарын дербес жүргізе алу әдістемесін игеру;

- ғылыми-зерттеу топтарында жұмыс дағдыларын қалыптастыру, зерттеуді ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдерімен таныстыру.

Зерттеудің болжамы: Финляндия университеттерінің сәтті тәжірибесінің Қазақстандағы жоғары білім берудің ұлттық дәстүрлерімен интеграциялануын көздейтін мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығының модификациясы кәсіби мәселелерді шешуде шығармашылықпен жұмыс істей алатын жоғары білікті оқытушыларды дайындауда айтарлықтай жетістіктерге жетеді.

Зерттеудің әдіснамалық негізі синергетикалық, интеграциялық және аксиологиялық тәсілдерден, білім философиясының негізгі ережелерінен, жоғары білімнің диалектикасынан, педагогикасы мен психологиясынан (білім мазмұнын қалыптастыру теориялары, тұлғаға бағытталған білім), университеттің оқу процесінің заңдылықтары мен принциптерінен тұрады.

Зерттеу нәтижелерін іске асыру барысында келесі зерттеулерді жүргізу жоспарланған: негізгі (гипотезаны тексеру); аэробатикалық (модификацияланған элективті курстарды тестілеу, зерттеу практикасы); эксперименталды (мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындықтарының өзгертілген мазмұнын енгізу).

Зерттеудің нәтижесі мен талдаулары

Зерттеудің дәйектілігін айқындау үшін қазақстандық ЖОО-да «6B012 - Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту педагогикасы» бағыты бойынша ғылыми зерттеулердің қазіргі жағдайына талдау жасалады. (Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, КазМемҚызПУ, Астана халықаралық университеті). Кафедра меңгерушілері мен оқытушыларымен әңгімелесу және сұхбаттасу жүргізіліп, ғылыми-зерттеу даярлығының сапасына қанағаттану үшін студенттерге сұрақ-сауалдар қою арқылы кәсіби мақсаттағы ғылыми-зерттеу жұмыстары барысында кездесетін проблемалар анықталады.

Шетел әдебиеттерін оқып үйрену арқылы Финляндия университеттерінің оқу құжаттарына талдау жасалады, мектепке дейінгі тәрбие және оқыту педагогикасы» бағыты бойынша қазақстандық ЖОО мен Финляндия университеттеріндегі ғылыми-зерттеу дайындықтарының салыстырмалы кестесі жасалады. Мектепке дейінгі білім беру мамандары үшін ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүзеге асыру үшін өзгертілген ғылыми-әдістемелік еңбектер әзірлеу және оны тәжірибеге енгізу көзделуде (Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана халықаралық университеті - эксперименттік топтар; КазМемҚызПУ, - бақылау топтарына).

«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыудың педагогикасы» бағыты бойынша элективті курстар мен ғылыми-практикалық бағдарламалар дайындалады, оқу-әдістемелік кешендермен қамтамасыз етуде: модификацияланған элективті курстардың оқу жоспарлары мен оқу құралдары, ғылыми-практикалық бағдарламалары ұсынылады. Бақылау және эксперименттік топтардағы зерттеу жұмыстарына дайындық деңгейіндегі айырмашылықтар анықталады. Финляндия университеттерінің табысты тәжірибесін Қазақстандағы жоғары білім берудің ұлттық дәстүрлерімен интеграциялау негізінде ғылыми-зерттеу дайындығының модификациясының нәтижелері шығарылып, қорытындыланады.

Зерттеу тобының жетекшісі мен мүшелерінің білім беру бағдарламаларын,

оқу-әдістемелік құралдарды әзірлеу және саптау, ғылыми-зерттеу жұмыстарына дайындық, үздіксіз білім беру курстары, психологиялық-педагогикалық эксперимент, халықаралық ынтымақтастық және басқалары бар. Бұрынғы зерттеулер жоғары білім берудің педагогикасы мен психологиясына арналған, білім беруді модернизациялау жағдайындағы мамандарды даярлаудың теориялары мен практикасы, мұғалімдердің біліктілігін арттыру, ғылыми-зерттеу қызметінің жетістіктері, мектепке дейінгі педагогика және балалар психологиясы пәндерінде қолданылады.

Қазақстан Республикасының ғылым және білім саласындағы қазіргі заманғы саясаты елдің зияткерлік әлеуетін қалыптастыруға бағытталған, бұл кадрларды даярлау тәсілдерін сапалы жаңартуды, жаһандық бәсекеге бейімделген білім берудің жаңа түрін құруды, оның ішінде университеттердің ғылыми және инновациялық әлеуетін дамытуды көздейді.

«Ғылым туралы» Қазақстан Республикасы Заңында ғылыми-зерттеу жұмысы - бар білімдерді кеңейту және жаңа білімдер алу, ғылыми болжамдарды тексеру, табиғат пен қоғам дамуының заңдылықтарын орнықтыру, ғылыми жинақтау, ғылыми негіздеу мақсатындағы ғылыми ізденіспен, зерттеулер және тәжірибелер жүргізумен байланысты жұмыс – деп атап көрсетілген. Осыған орай, мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу даярлығын жаңартудың маңыздылығы сол: білім беруде базалық және бейіндеуші пәндер циклдерін зерделеуді қамтитын теориялық материалдардың мазмұны жаңартылуда. Студенттердің тәжірибелік даярлығын шыңдайтын базалардың жабдықталуы қамтамасыз етілуінде. Ғылыми және кәсіби тағылымдамалардың түрлерінің өзгертілуінде. Бакалаврда ғылыми-зерттеу жұмыстарының түрлеріне қарай оны орындауды қамтитын эксперименттік-зерттеу жұмыстарына да жағдай жасауда.

Бүгінгі таңда жоғары білім әркімге өз білімі мен кәсіби дамуы үшін ішкі ресурстарды табуға мүмкіндік беретін мамандардың үздіксіз біліктілігін арттыруға жағдай жасау проблемасымен бетпе-бет келеді. Осыған бай-

ланысты, маманның кәсіби және тұлғалық дамуына айтарлықтай әсер ететін, өзін-өзі дамыту және құзіреттіліктерін үнемі кеңейту мүмкіндіктерін беретін өзін-өзі дамыту, өзін-өзі анықтау және өзін-өзі танудың детерминаторы болып табылатын ғылыми дайындыққа ерекше көңіл бөлінеді.

Кейбір зерттеушілер (Hollingsworth M.A., Gelso Ch.J. және басқалары) оқу орнын бітіргеннен кейін практиктердің аз бөлігі ғылыми зерттеулер жүргізеді деген пікір айтады [1], [2]. Айта кету керек, бұл пайымдауларды қазіргі заманғы қазақстандық мектепке дейінгі білім беру мұғалімдеріне жатқызуға болмайды, олар кем дегенде 5 жылда бір рет біліктілік санатын тағайындау (растау) үшін аттестаттауда зерттеу жүргізу және оның нәтижелерін ресімдеу қажеттілігіне тап болады.

Жоғарыда аталған проблеманың себебі практикалық қызметпен айналысатын студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарының жеткіліксіздігі болып табылады. Бұл жағдай авторлық құқықтың әдіснамалық идеялары мен әзірлемелерін тиісті деңгейде ұсынуға жол бермейді. Аталған зерттеулердің мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығын жаңартудың маңыздылығын айқындауда төмендегідей мәселелерді шешуді жөн көрдік.

Әлемдік білім беру қауымдастығы Финляндиядағы жоғары білімнің ерекшеліктерін жан-жақты зерттейді және талдайды. Финляндия университеттерінің әлемдік рейтингтердегі жетекші позициялары (QS World University Rankings, QS Higher Education System Strength Rankings) мамандарды даярлаудың жоғары деңгейін растайды.

Әлемдік білім беру қауымдастығы халықаралық рейтингтерде жетекші орынға ие Финляндиядағы жоғары білімнің ерекшеліктерін жан-жақты зерттейді және талдайды. Біз Финляндия университеттерінің тәжірибесін зерделеу мектепке дейінгі білім беру мамандарын даярлаудың сапалы жаңа деңгейін қамтамасыз ететін ұлттық тәсілдерді дамытуға айтарлықтай үлес қосады деп санаймыз.

Финляндия жоғары оқу орындарында мектепке дейінгі білім беру мамандарын ғылыми-зерттеу тәжірибесімен танысып, төмен-

дегідей әдебиеттерге шолу жасау арқылы мәселенің өзектілігін анықтадық. Бұл зерттеулерде Sweleh F.S., Stepan J.I. және басқалар студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарына бағытталған оқу процесінің тиімділігінің моделін ұсынды [3], [4]. R. Driver, Barton J.R., В.Ю. Петров, О.Г. Ярошенко, Handelsman J. және басқалар жасаған зерттеу «ғылыми оқыту» мәселелерін қарастырады, соңғы ғылыми жетістіктерге сүйене отырып оқытумен байланысты [5], [6], [7], [8], [9]. M. Healey студенттерді пассивті аудитория ретінде түсінуден студенттер ғылыми қоғамдастықтың белсенді қатысушылары деген идеяға тұжырымдамалық ауысуды ұсынды [10]. Seymour E. және басқалары бірінші курс студенттерімен сұхбаттаса отырып, зерттеу тәжірибесінің бірқатар артықшылықтарын ашты: оқуға деген көзқарастың оң өзгерісі, мансаптық жоспарлау (оның ішінде ғылыми), зерттеу дағдыларын дамыту, жеке кәсіби өсу және т.б. [11].

В.Ю. Стромов пен П.В. Сысоев студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастырудың көп деңгейлі моделін ұсынды [12]. Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын қолдау бөлігі ретінде репетиторлық қызметті ұйымдастырудың міндеттері мен кезеңдерін Е.А. Челнокова және А.Е. Терехина [13]. Зерттеу жұмысының мәселелері Ю.М. Авдеева, И.И. Рифицкая, Л.А. Беховтар, З.Н. Каландаришвили, А.Д.Сыздықбаева және тағы басқалар [14], [15], [16], [17], [18], Қазақстанның жоғары оқу орындарындағы ғылыми-зерттеу қызметінің қазіргі жағдайы У.А. Текенов және басқалар [19]. Зерттеуді оқытудың теориялық аспектілерін М.Кудайкулов, Н.Д. Хмель, Кушнир Ю.З, Ш.Т. Таубаева, А.Ш Байтукаева А.А. Тленбаева және т.б. [20], [21], [22], [23], [24], [25].

Е.В. Артеменко жарияланымдары оқытушыларды ғылыми-зерттеу жұмыстарына дайындау мәселелеріне арналған [26]. О.Н.Кирюшин және басқалары үздіксіз білім беру жүйесінде оқытушылардың ғылыми-зерттеу құзыреттілігін қалыптастыру Е.Н. Полищук, В.И. Сахарова және басқалары [27], [28], [29].

Көптеген зерттеушілер Финляндия университеттерінің тәжірибесін білім мен зерттеулердің сәтті интеграциясының мысалы ретінде ұсынады. Қ-Н. Чианг Финляндиядағы Биосити Турку қаласында өткен терең сұхбаттарға сүйене отырып, табысты ғылыми-зерттеу оқу бағдарламаларын құру бойынша ұсыныстар жасады. М.Терас Финляндияда басталған дамып келе жатқан ғылыми зерттеулерге талдау жасайды. Е.В. Артеменко Финляндия университеттерінде жүзеге асырылатын негізгі ғылыми-педагогикалық білім беру, ғылыми-зерттеу қызметі мен өзін-өзі жетілдіруге оң түрткі болатын идеяларды құруға және инновацияларды жүзеге асыруға қабілетті жоғары білікті оқытушыларды даярлауды қамтамасыз ететіндігін айтады.

Ғылыми-зерттеу дайындығы бойынша зерттеулер көп болғанымен, бірқатар шектеулер бар:

1) Зерттеулердің көпшілігі ғылыми-зерттеу жұмысының өзектілігі мен маңыздылығын сипаттайды, теориялық модельдерді, мазмұнын жаңарту және осы қызметті ұйымдастыруға арналған ұсыныстар береді. Сонымен бірге студенттердің ғылыми-зерттеу дайындығын өзгертудің нақты тетіктері және алынған нәтижелер іс жүзінде ұсынылмаған.

2) Жоғарыда аталған зерттеулерде «6B012 Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту педагогикасы» бағыты бойынша ғылыми-зерттеу жұмысының ерекшеліктері зерттелген жоқ.

3) Финляндиядағы ғылыми-зерттеу тәжірибесін талдаған зерттеушілер мықты жақтарын атап көрсетеді, бірақ іс жүзінде ұлттық білім беру жүйелеріне бейімдеу мен енгізу нәтижелерін көрсетпейді. Сондай-ақ, ғылыми әдебиеттерге талдау Қазақстанда ұлттық ерекшелігін сақтай отырып, Финляндия университеттерінің тәжірибесіне сүйене отырып, мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығын өзгерту саласында зерттеулер жүргізбегенін көрсетеді.

Ұлттық білім беру жүйесінде шетелдік тәжірибені қолдану үшін жаңа оқыту стратегияларын жасау қажет екендігі анықталды. Бұл ұсынылған зерттеудің негізгі проблемалық бағыты.

Бұл зерттеудің ғылыми жаңалығы:

- Финляндия университеттерінің тәжірибесін қазақстанның жоғары білімінің ұлттық ерекшеліктерімен интеграциялау негізінде мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығын өзгерту бағыттарының теориялық және әдіснамалық негізделуі.

- Мектепке дейінгі білім беру мамандарының зерттеу құзіреттілігін дамытуға бағытталған «Білім беру зерттеулеріне кіріспе», «Қазіргі зерттеулердегі сын тұрғысынан ойлау» элективті пәндерінің жаңартылған мазмұнын әзірлеу.

- «6B012 Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту педагогикасы» бағыты бойынша ғылыми-тәжірибелік бағдарлама мазмұнының өзгеруі сндай ақ осы тәжірибені ұйымдастыруға және өткізуге көзқарастарды жаңарту кезінде.

- Мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығына оқу-әдістемелік қамтамасыз етуді әзірлеу және енгізу.

- Қазақстандағы жоғары білім педагогикасы теориясы мен практикасына айтарлықтай маңызды үлес қосу Мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығына ақылға қонымды өзгерістер енгізу ұсынылады.

- сапалы жаңа деңгейдегі мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығының презентациясы жасалады.

Біздің зерттеуіміздің қазіргі аналогтар арасындағы түбегейлі айырмашылығы - Қазақстанның жоғары оқу орындарына алғаш рет әдіснамалық тұрғыда негізделген оқу әдістемелік кешендер ұсынылады. Ұлттық дәстүрлерді сақтай отырып, Финляндияның жетекші университеттерінің табысты тәжірибесіне негізделген мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығының модификациясы. «6B012 Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту педагогикасы» бағыты бойынша ғылыми-зерттеу жұмысына өзгертілген оқу-әдістемелік қолдау жасалады.

Анықталған мәселені зерделеу қажеттілігі: - жоғары білімді модернизациялауға бағытталған мемлекеттік саясат, оның ішінде білім

беру, ғылыми зерттеулер мен өндіріс интеграциясы арқылы; - кәсіби мәселелерді шығармашылықпен шеше алатын жоғары білікті мектепке дейінгі ұйымдардың мұғалімдеріне сұраныстың артуы; - мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығына көзқарастарды өзгерту қажеттілігі (зияткерлік әлеуетті дамытуға, сыни ойлауды, байқау, талдау, салыстыру, жалпылау, жүйелеу). Сонымен, әлеуметтік тапсырыс оқытудың ақпараттық-трансляциялық формасынан зерттеу қызметі арқылы білім ауқымын кеңейтуге ауысуды талап етеді.

Зерттеу нәтижелері теориялық және практикалық деңгейде Қазақстандағы «6B012 Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың педагогикасы» бағыты бойынша ғылыми зерттеулердің ерекшеліктерін анықтауға және дамытуға мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі педагогтардың ғылыми-зерттеу дайындығының ұсынылатын модификациясы халықаралық білім беру кеңістігінде шетелдік білім берудегі инновациялық трендтердің сәтті интеграциясы және ұлттық ғылыми және білім беру дәстүрлерін сақтаудың мысалы ретінде пайда болады.

Мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығының модификациясы оқытудың басқа деңгейлеріндегі және білім беру деңгейлеріндегі ұқсас зерттеулер үшін тәжірибелік үлгі ретінде қызмет етеді. Ұсынылған жобаның күтілетін нәтижелері экономиканың инновациялық компонентін ынталандыруға бағытталған үлкен ғылыми және әлеуметтік маңызы бар. Жоба қоғамдық сананы жаңғырту бағытындағы негізгі мемлекеттік идеяларға негізделіп, халықаралық деңгейде қазақстандық жоғары білімнің беделін арттыруға бағытталған. Қазақстанның жоғары оқу орындарының тәжірибесіне енгізілген жоба нәтижелері оқу бағдарламаларын түзетіп, оқу уақытын тиімді пайдалануға қол жеткізуге мүмкіндік береді; сонымен қатар түлектердің педагогикалық қызметтің динамикалық өзгеретін жағдайларына неғұрлым бейімделуіне ықпал етеді.

Зерттеу тобында осы жобаны сәтті жүзеге асыру үшін қажетті жағдайлар мен ресурстар

бар: жоба қатысушыларының жоғары кәсіби деңгейі, ұлттық және халықаралық жобаларды жүзеге асырудағы тәжірибесі; Финляндия университеттерімен байланыс; тестілеу және нәтижелерін Қазақстан университеттерінде енгізу мүмкіндігі қарастырылуда.

Университет жағдайында мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу даярлығын модификациялаудың маңыздылығы:

Біріншіден, студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізудің жолдарын меңгеруге ықпал ететіндігінде және ғылыми-зерттеу құрылымын құрайтын қадамдар мен кезеңдерін нақты түсіне алуында. Мәселенің қойылымы, гипотезаны ұсыну және қолдау, теориялық зерттеу оның мақсатын айқындап алуында.

Екіншіден, эксперименттік зерттеу жүргізе білу, эксперименттің негізгі мақсаты мен ғылыми тақырыптың мазмұнын терең зерттей отырып жұмыстың болжамын және басқада теориялық шарттарды тексеру жүргізу жағдайына байланысты эксперимент жүргізіп оның қорытындыларын шығара алуға үйренуінде.

Үшіншіден, эксперименттік және теориялық зерттеудің нәтижелерін салыстыру жұмысының салдары оны болжамдары мен одан туындайтын зардаптардың тұжырымын растау немесе нақтылай алуы қажет болады.

Төртіншіден, зерттеу қорытындыларын нақтылап, алынған нәтижелерді тұжырымдайды және қолдағы тапсырмаға сәйкес келуін тексереді. Таза теориялық зерттеулер үшін, осы қорытынды кезең болып табылады және талдау жасалып нәтижелерін салыстырады.

Бесіншіден, нәтижелерін тәжірибеге енгізу – ол зерттеу жүргізуші авторлардың қатысуын талап етпейтін және нәтижелерін білім беру ұйымдарына енгізуге, іске асыруға технологиялық принциптері мен жобалау принциптерін дамытуға арналған кезең болып табылады.

Алтыншыдан, студенттердің өздік жұмыстарын орындау, (СӨЖ, СОӨЖ), ғылыми жобалар қорғау, реферат жазу, курс жұмыстары,

дипломдық жұмыстар жазуда ғылыми зерттеу даярлығын дамытуға зор ықпал етеді.

Ғылыми-зерттеу даярлығын жаңартуда қолданатын әдістер:

- ғылыми танымның әдістері жалпы деңгейлеріне, ғылыми зерттеу үдерісіне, қолданылу ауқымының кеңдігіне қарай бірнеше топқа бөлінеді: жеке; жалпы ғылыми; жалпылама (философиялық) әдістері.

Жеке әдістер нақты зерттеулердің тар шеңберінде қолданылады және зерттелетін объектілердің сапалық ерекшеліктерімен тығыз байланыста болады. Зерттелетін объекті мен оны зерттеу арасындағы тәуелділікті ескере отырып, зерттеуші объект пен әдістің сәйкестілігін қадағалау керек.

Жалпы ғылыми әдістер ғылыми зерттеулер аясында кең қолданылады. Ғылыми таным эмпириялық және теориялық деңгейлерге бөлінеді. Жалпы ғылыми әдістердің кейбірі тек эмпириялық деңгейде (бақылау, эксперимент, өлшеу), басқалары тек теориялық деңгейде (идеалдау, формалау), тағы бірқатары эмпириялық және теориялық деңгейде (модельдеу) қолданылады.

Эмпириялық танымның бастау алатын әдісі-бақылау. Ол айналадағы нағыздық объектілері туралы бірқатар алғашқы ақпараттар алуға мүмкіндік береді. Бақылау белсенді танымдық үдеріске жатады және нысан мен сыртқы дүние құбылыстарының сезімдік (көбінесе көру) бейнеленуі болып табылады. Бұл әдісті қолданған кезде танушы адам белгілі бір тану мақсатына сүйенеді. Әдетте, ойша әрекет бағдарламасын жоспарлайды және алынған айғақтарға, демек, нақтылық туралы білімдерге сәйкес келетін түсінік береді.

Бақылау үдерісінде зерттеуші салыстыру және өлшеу операцияларын қолданады. Зерттеуші объектіні белгілі бір белгісі бойынша салыстырады, сонан кейін оны өлшейді. Өлшеу барысында субъективтілікті мейлінше азайтады. Ал өлшеу кезінде өлшеу құралдарын қолдану зерттеушіні физикалық үдерістерді тіркеудің; сезім органдары сияқты сенімсіз құралдарынан бас тартқызады.

Эмпириялық танымның бұдан да күрделі әдісі тәжірибе болып табылады. Тәжірибе деп

объектінің өзіне сай қасиеттерін айқындау зерттеушінің оған жасаңды жағдайлар жасау жолымен әсер етуін айтамыз. Мұндай жағдайда зерттеуші алдын ала объектінің белгісіз (жасырын) сипаттарын ашу үшін, оның өту жағдайларын өзгерте отырып, табиғи үдеріс барысына енеді. Осы әдістерді жетік меңгере отырып болашақ мамандардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуге даярлығы қалыптасады.

Нәтижелер

Зерттеу нәтижесінде 6B012 - Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту педагогикасы (Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, «ҚаМемҚызПУ», Астана халықаралық университеті) білім беру бағдарламаларына жаңартылған элективті курстар мен ғылыми-практикалық бағдарламалар енгізіледі. Оқу-әдістемелік қамтамасыздандыру әзірленді және шығарылды: модификацияланған элективті курстардың оқу жоспарлары мен оқу құралдары, ғылыми-практикалық бағдарламалар. Зерттеу нәтижелері бойынша ғылыми мақалалар КОКСОН, РИНЦ, Scopus ұсынған журналдарда жарияланады.

Мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығының түрлендіру нәтижелерін қорытындылайтын іс-шаралар - мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығын өзгерту бойынша нұсқаулықтар әзірленеді. «Жоғары білім беруді модернизациялау жағдайындағы ғылыми-зерттеу қызметі: әлемдік тәжірибе және ұлттық басымдықтар» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция өткізу. «Жоғары оқу орындарындағы мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығының модернизациясы» ұжымдық монографиясын дайындау және жариялау. Зерттеу нәтижелері бойынша ғылыми мақалаларды жариялау жоспарлануда.

Студенттердің ғылыми-зерттеу дайындығын оқу-әдістемелік қамтамасыз етудің сапасын талдау жасау және профессор-оқытушылар құрамы мен кафедра меңгерушілерімен сұхбаттасу көзделуде. Зерттеудің сапасына қанағаттану үшін студенттерге сұрақ қою. Студенттердің ғылыми-зерттеу

жұмыстарына дайындығын анықтау. Кәсіби мақсаттағы ғылыми-зерттеу жұмыстары барысында кездесетін проблемаларды анықтау мақсатында мектепке дейінгі ұйымдардың мұғалімдеріне сұрақ қою. Ғылыми-практикалық онлайн семинар өткізу жоспарланды және ғылыми басылымдарға мақалалар дайындалып жарияланды.

Бакалавриатта ғылыми тәжірибені ұйымдастыруға арналған бағдарлама мен нұсқаулықтарды әзірлеу, жариялау. Профессор Э. Ванхемпингмен (Скандинавиялық академиялық ұтқырлық институты) онлайн лекциялар мен бейнематериалдар жүргізу. Бақылау және эксперименттік топтарда студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарына дайындығын анықтау және салыстыру жасалды және. «Студенттік ғылыми жетістіктер» зерттеу сайысы өткізіледі.

Қорытынды

Ойымызды қорытындылай келе, студенттердің ғылыми-зерттеу даярлығын модификациялаудың маңыздылығы олардың зерттеу жүргізуге белсенділігін арттыру, мәселенің негізгі компоненттері, оларды шешудің құралдары мен әдістерін жетік меңгеру және оның шешімін табудың кейбір жалпы стратегиясы мен тактикасын игеру мәдениетін қалыптастыруды көздейді. Бұл зерттеу және логикалық мәселелерді, проблемалық мәселелерді, толық емес және артық мәліметтермен проблемаларды, шарттардағы қайшылықтарды қамтитын мәселелерді және т.б. қамтиды. Бұл студенттерге проблемалық ситуацияны қабылдауға, түсінуге және талдауға, ондағы жасырын шешімді табуға үйрету мақсатында жасалады. Сондай-ақ, студенттердің репродуктивті белсенділікті бұрыннан алынған білімді, белгілі фактілерді тартуды қажет ететін мнемологиялық мәселелерді шешу процесінде жүзеге асыруға бағытталады және ақпаратты зерттеу жұмысының дағдыларын қалыптастыру үшін пәндік зерттеу мәселелерін шешуді үйренеді

Студенттердің ғылыми-зерттеу даярлығы талдау және синтездеу операцияларын орын-

дауды қажет ететін аналитикалық және синтетикалық есептерді шешуге дайындауға, тапсырма құрылымын бөлшектеуге, қалыптасқан жағдайларды және олардың талаптарымен байланысын талдауға, өз зерттеулерін жобалауға бағытталады. Мұнда проблемаларға сезімталдық проблеманы тұжырымдау, оны тапсырма құрылымынан оқшаулау қабілетіне дейін өседі. Бұл кезеңде эмпирикалық объектіні оқшаулау және зерттеу әдістерін (бақылау, өлшеу, тәжірибе және т.б.) игеру, зерттеуді жоспарлау мүмкіндігіне байланысты болмақ. Студенттердің ғылыми-зерттеу даярлығы мәдени прогрестің жетістіктерін практикалық қызметте шығармашылықпен қолдана алатын экономика саласындағы жоғары кәсіптік білімі бар мамандарды даярлау мен тәрбиелеу сапасын арттырудың маңызды құралдарының бірі болып табылады. Ғылыми-зерттеу жұмыстарына баулу олардың шығармашылық әлеуетін шұғыл зерттеу мәселелерін шешуге пайдалануға мүмкіндік береді.

Зерттеу тобы көрсетілген тақырып бойынша маңызды ғылыми негізге ие, ол жоба қатысушыларының ғылыми мүдделерін біріктіруді білдіреді, ол теориялық және әдіснамалық көзқарасты, нәтижелердің сенімділігін, зерттеулердің сапасы мен жоғары деңгейін қамтамасыз етеді және мектепке дейінгі білім беру мамандарының ғылыми-зерттеу дайындығын жаңартудың маңыздылығын ағақтайды.

Білім саясатының өзекті мәселелерін шешуде – кәсіптік даярлаудың сапасын жақсартуға, біліммен қамтамасыз етудің ғылыми-әдістемелік жүйесін жаңартуға, оқытудың формалары мен әдістерінің түрлерін өзгертуге, ондағы алдыңғы қатарлы оқу-тәрбие тәжірибелері мен қазіргі қоғамның сұраныстарының алшақтығын жоға, білімдегі жаңашылдықты саралауға, білімді жетілдіру үдерісіндегі үздіксіздікті қамтамасыз етуде оның ролін арттыруға, қазіргі заман техникасы мен инновациялық технологияларды жоғары деңгейде қолдана білуге ықпал етеді.

Шетелдік жоғары оқу орындарының тәжірибесін жоғары білім берудің қазақтың ұлттық ерекшеліктерімен интеграциялау негізінде мектепке дейінгі білім бакалаврларының ғылыми дайындығын модификациялаудың бағыттарын теориялық және әдістемелік тұрғыдан негізделеді. Мектепке дейінгі білім бакалаврларының зерттеу құзыреттіліктерін дамытуға бағытталған элективті пәндердің модификацияланған мазмұны өзгертіледі. Мектепке дейінгі білім бакалаврларын ғылыми даярлауды оқу-әдістемелік құралдармен қамтамасыз етіледі және ол Қазақстандағы жоғары білім беру педагогикасының теориясы мен тәжірибесінде пайдаланылады және ұсынылып отырған зерттеу елдің зияткерлік әлеуетін нығайтуға айтарлықтай үлес қосады деп есепетіміз.

Әдебиеттер тізімі

1. Hollingsworth M.A. The Role of Faculty Mentors in the Research Training of Counseling Psychology Doctoral Students // *Journal of Counseling Psychology*. – 2002. – Vol. 49, No. 3. – P. 324–330.
2. Gelso Ch.J. On the Making of a Scientist-Practitioner: A Theory of Research Training in Professional Psychology // *Training and Education in Professional Psychology*. – 2006. – Vol. 5. – No. 1. – P. 3-16.
3. Al Sweleh F.S. Integrating scientific research into undergraduate curriculum: A new direction in dental education / F.S. Al Sweleh // *Journal of Health Specialties*. – 2016. – Vol. 4 (1). – P. 42 – 45.
4. Stepan J.I. A teacher education program in elementary science that connects content, methods, practicum, and student teaching // *Journal of Science Teacher Education*. – 1995. – Vol. 6 (3). – P. 158 – 163.
5. Driver R. Constructing Scientific Knowledge in the Classroom / R. Driver, H. Asoko, J. Leach, P. Scott, E. Mortimeret // *Educational Researcher*. – 1994. – Vol. 23. – P. 5 – 12.
6. Barton J.R. Academic training schemes reviewed: implications for the future development of our researchers and educators // *Medical Education*. – 2008. – Vol. 42 (2). – P. 164–169.

7. Петров В.Ю. Повышение качества подготовки научных кадров на основе единства образовательной и исследовательской деятельности вуза // Образование и наука. – 2007. – № 4 (46). – С. 20 – 31.
8. Ярошенко О.Г. Интеграция образовательной и научно-исследовательской составляющих подготовки будущего специалиста в условиях модернизации высшего образования // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2016. – № 4-1. – С. 322-325.
9. Handelsman J. Scientific Teaching / J. Handelsman, R. Beichner, D. Ebert-May, P.J. Bruns // Science. – 2004. – Vol. 304 (5670). – P. 521.
10. Healey M. Developing undergraduate research and inquiry / M. Healey. – Heslington: The Higher Education Academy, 2009. – 151 p.
11. Seymour E. Establishing the Benefits of Research Experiences for Undergraduates in the Sciences: First Findings from a Three-Year // Science Education. – 2004. – Vol. 88 (4). – P. 493 – 534.
12. Стромов В.Ю. Модель организации научно-исследовательской деятельности студентов в вузе // Высшее образование в России. – 2017. – № 10. – С. 75–82.
13. Челнокова Е.А. Тьюторская деятельность по оптимизации научно-исследовательской деятельности студентов // Международный студенческий научный вестник. – 2018. – № 5. – С. 177–182.
14. Авдеев Ю.М. Научно-исследовательская работа как важный компонент формирования профессиональных компетенций // Территория инноваций. – 2018. – № 3 (19). – С. 66–71.
15. Рифицкая И.И. Научно-исследовательская деятельность как компонент подготовки будущих специалистов // Научные труды Республиканского института высшей школы. – 2018. – № 18-3. – С. 275–281.
16. Беховых Л.А. Научно-исследовательская деятельность студентов как один из основных компонентов подготовки будущего специалиста // Вестник научно-методического совета по природообустройству и водопользованию. – 2019. – № 13 (13). – С. 96–100.
17. Каландаришвили З.Н. Научно-исследовательская работа студентов как компонент подготовки специалистов в современном вузе // Международный студенческий научный вестник. – 2015. – № 1. [Электрон. ресурс]. – 2022. – URL: <https://www.eduherald.ru/ru/article/view?id=11986>. (дата обращения: 01.02.2021).
18. Сыздыкбаева А.Д. Формирование исследовательской компетентности будущего учителя начальных классов: дисс. PhD / А.Д. Сыздыкбаева. – Алматы, 2016. – 201 с.
19. Текенов У.А. Об образовательной и научно-исследовательской деятельности вузов Казахстана // Глобальные вызовы и современные тенденции развития высшего образования: материалы международной научной конференции. – Алматы, 2013. [Электрон. ресурс]. – 2022. – URL: <https://articlekz.com/article/9492>. (дата обращения: 01.02.2021).
20. Кудайкулов М. Ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізудің методологиялық-теориялық проблемалары курсының оқығудың кредиттік технологиясы -Алматы, 2004. – Б.306.
21. Н.Д. Хмель Мұғалімді кәсіптік дайындаудың теориялық негіздері. – Алматы, 1998.
22. Кушнир Ю.З. Методология и методика педагогических исследований. – Могилев. – 2008.
23. Таубаева Ш. Исследовательская культура учителя: от теории к практике. Монография / Ш.Таубаева. – Алматы: «Ғылым». – 350 с.
24. Байтукаева А.Ш. Становление и развитие научно-исследовательской работы студентов в системе высшего образования Казахстана (1928-1986г.г.): автореф. ... канд. пед. наук. – Алматы, 2002. – 22 с.
25. Тленбаева А.А. Организация и планирование научных исследований. Учеб.пос.для магистрантов.. – Алматы: Қазақ унив., 2006. – 65 с.
26. Артеменко Е.В. Мотивационно-целевой компонент готовности будущих учителей к научно-исследовательской деятельности // Академия педагогических инноваций. – 2018. – № 12. – С. 122–125.
27. Кирюшина О.Н. Факторы повышения эффективности научно-исследовательской подготовки педагогов // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2011. – № 13 (115). – С. 231-238.
28. Полищук Е.Н. Формирования исследовательской компетентности педагога через инновационные формы повышения квалификации // Актуальные проблемы развития профессионализма педагога в современных условиях: мат-лы межд. электр. науч.-практ. конф. – Москва: Из-во Истоки, 2019. – С. 286–293.

29. Сахарова В.И. Формирование исследовательской компетентности педагога в процессе повышения квалификации // Вестник Кемеровского государственного университета. – 2015. – № (4-2) – С.80-82.

Ф.Н. Жумабекова¹, Э. Ванхемпинг², А.Ж. Салиева³, Ю.С. Токатлыгиль⁴

^{1,3,4}*Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева, Астана,*

⁴*Казахстан, Скандинавский институт академической мобильности, Сейняйоки, Финляндия*

Значимость модификации исследовательской подготовки специалистов дошкольного образования

Аннотация. Данная статья подготовлена на основе исследования в рамках исследовательского проекта на тему «Модификация исследовательской подготовки специалистов дошкольного образования на основе зарубежного опыта». Описаны концепция, цель, задачи, прогноз, методы, содержание модификации исследовательской подготовки специалистов дошкольного образования в высших учебных заведениях, а также ее результаты и значимость. При определении научно-теоретических основ подготовки специалистов проводится анализ педагогической, психологической литературы, нормативно-правовых документов, отечественной и зарубежной практики. Определены тенденции модификации исследовательской подготовки в высших учебных заведениях и ее значение, а также рассмотрена система идей и практик, которыми будут руководствоваться при подготовке будущих специалистов.

Ключевые слова: исследовательская подготовка специалистов, модификация, компетентность, инновационные технологии, профессиональная подготовка.

F.N. Zhumabekova¹, E. Vanhamping², A.Zh. Saliyeva³, Yu.S. Tokatligil⁴

^{1,3,4}*L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan*

²*Nordic Institute for academic mobility, Seinayyoki, Finland*

The importance of modifying the research training of preschool education specialists

Abstract. This article was prepared within the framework of the research project on the topic «modification of research training of specialists in preschool education on the basis of foreign experience». The article presents the concept, purpose, objectives, forecast, methods, the content of the modification of the research training of specialists in preschool education in higher educational institutions, and its results and significance. There was carried out an analysis of pedagogical, and psychological literature, regulatory and legal documents, and domestic and foreign practices in order to determine the scientific and theoretical foundations of training specialists. The authors identified trends in the modification of research training in higher educational institutions and its significance, and a system of ideas and practices that will guide the training of future specialists.

Keywords: research training of specialists, modification, competence, innovative technology, professional training.

References

1. Hollingsworth M.A. The Role of Faculty Mentors in the Research Training of Counseling Psychology Doctoral Students. *Journal of Counseling Psychology*. 2002. Vol. 49. No.3. P. 324-330.
2. Gelso Ch.J. On the Making of a Scientist-Practitioner: A Theory of Research Training in Professional Psychology. *Training and Education in Professional Psychology*. 2006. Vol. 5. No. 1. P. 3-16.
3. Al Sweleh F.S. Integrating scientific research into the undergraduate curriculum: A new direction in dental education. *Journal of Health Specialties*. 2016. Vol. 4 (1). P. 42 – 45.
4. Stepan J.I. A teacher education program in elementary science that connects content, methods, practicum, and student teaching. *Journal of Science Teacher Education*. 1995. Vol. 6 (3). P. 158 – 163.
5. Driver R. Constructing Scientific Knowledge in the Classroom. *Educational Researcher*. 1994. Vol. 23. P. 5–12.

6. Barton J.R. Academic training schemes reviewed: implications for the future development of our researchers and educators. *Medical Education*. 2008. Vol. 42 (2). P. 164–169.
7. Petrov Y.V. Povischeniye kachestva podgotvki nauchniskh kadrov na osnove edinstva obrazovatelnoi i issledovatel'skoi deyatel'nosti vuzov. *Obrazovaniye i nauka* [Improving the quality of scientific training based on the unity of educational and research activities of the university]. 2007. No. 4 (46). P. 20 – 31, [in Russian].
8. Yaroshenko O.G. Integratsiya obrazovatelnoi i nauchno-issledovatel'skoi sostavlyayuchih podgotovki buduchego specialist v usloviyah modernizatsii vishego obrazovaniya. *Mezhdunarodnii zhurnal prikladnykh i fundamentalnykh issledovaniy* [Integration of Educational and Research Components of Training a Future Specialist in the Modernization of Higher Education. *International Journal of Applied and Fundamental Research*]. 2016. No. 4-1. P. 322-325, [in Russian].
9. Handelsman J. Scientific Teaching. *Science*. 2004. Vol. 304 (5670). P. 521.
10. Healey M. Developing undergraduate research and inquiry (The Higher Education Academy, Heslington, 2009, 151 p.).
11. Seymour E. Establishing the Benefits of Research Experiences for Undergraduates in the Sciences: First Findings from a Three-Year. Science Education. 2004. Vol. 88 (4). P. 493 – 534.
12. Stromov V.Y. Model organizatsii nauchno-issledovatel'skoi deyatel'nosti studentov v vuzakh. *Vyshee obrazovaniye v Rossii* [Model of the organization of students' research activities in the university. *Higher Education in Russia*]. 2017. No. 10. P. 75–82, [in Russian].
13. Chelnokova E.A. Tyutorskaya deyatel'nost po optimizatsii nauchno-issledovatel'skoi deyatel'nosti studentov. *Mezhdunarodnii studencheskii nauchnii vestnik* [Tutor activity to optimize the research activities of students. *International Student Scientific Bulletin*]. 2018.No. 5. P. 177–182, [in Russian].
14. Avdeev Y.M. Nauchno-issledovatel'skaya rabota kak vazhnyi komponent formirovaniya professionalnykh kompetentsii. *Territoriya innovatsii* [Research work as an important component of the formation of professional competencies. *Territory of Innovations*]. 2018. No. 3 (19). P. 66–71, [in Russian].
15. Rifickaya I.I. Nauchno-issledovatel'skaya deyatel'nost kak komponent podgotovki buduchih specialistov. *Nauchniy trudy Respublikanskogo instituta vishei shkoly* [Research activity as a component of training future specialists. *Proceedings of the Republican Institute of Higher Education*]. 2018. No. 18-3. P. 275–281, [in Russian].
16. Behoviyh L.A. Nauchno-issledovatel'skaya deyatel'nost studentov kak odin iz osnovnykh komponentov podgotovki buduchego specialista. *Vestnik nauchno-metodicheskogo soveta po prirodopobuystvu i vodopolzovaniyu* [Research activity of students as one of the main components of training of future specialists. *Bulletin of scientific and methodological council on nature management and water use*]. 2019. No. 13 (13). P. 96–100, [in Russian].
17. Kalandarishvili Z.N. Nauchno-issledovatel'skaya rabota studentov kak komponent podgotovki specialistov v sovremennom vuzakh. *Mezhdunarodnii studencheskii nauchnii vestnik* [Research work of students as a component of training specialists in a modern university. *International Student Scientific Bulletin*]. 2015. No. 1. Available at: <https://www.eduherald.ru/ru/article/view?id=11986>. [in Russian]. (accessed 01.02.2021).
18. Syzdikbayeva A.D. Formirovaniye issledovatel'skoi kompetentsii buduchego uchitelya nachalnykh klassov: diss. PhD [Formation of research competence of the future elementary school teacher: dissertation PhD]. (Almaty, 2016, 201 p.), [in Russian].
19. Tekenov U.A. Ob obrazovatelnoi i nauchno-issledovatel'skaya deyatel'nosti vuzov Kazakhstana. *Globalnye vyzovy i sovremennye tendentsii razvitiya vyshego obrazovaniya: materialy mezhdunarodnoi nauchnoi konferentsii*. Almaty, 2013 [On educational and research activities of universities in Kazakhstan. *Global challenges and modern trends in the development of higher education: proceedings of the international scientific conference*]. Available at: <https://articlekz.com/article/9492>. [in Russian]. (accessed 01.02.2021).
20. Kudaikulov M. Gilymi-zertteu zhymystaryn zhurgyzydyn metodologiyalyk-teoriyalik problemalary kursyn okutudyn kredityk tehnologiyasy [Credit technology of teaching the course methodological and theoretical problems of conducting research work]. Almaty. 2004. P.30, [in Kazakh].
21. Hmel N.D. Mugalymdy kasyptyk daiyndaudyn teoriyalik negydzery [Theoretical foundations of professional training of a teacher]. Almaty, 1998, [in Kazakh].
22. Kushnir Y.Z. Metodologiya i metodika pedagogicheskikh issledovaniy [Methodology and methodology of pedagogical research]. Mogilyv. 2008, [in Russian].
23. Taubayeva Sh. Issledovatel'skayakultura uchitelya: ot teorii k praktike.- Monografiya [Research culture of a teacher: from theory to practice. Monograph]. («Gylym», Almaty, 350 p.), [in Russian].

24. Bajtukaeva A.SH. Stanovlenie i razvitie nauchno-issledovatel'skoj raboty studentov v sisteme vysshego obrazovniya Kazahstana (1928-1986g.g.): avtoref. ... kand. ped. Nauk [Formation and development of research work of students in the system of higher education of Kazakhstan (1928-1986)], (Almaty, 2002, 22 p.), [in Russian].
25. Tlenbaeva A.A. Organizaciya i planirovanie nauchnyh issledovaniy. Ucheb.pos.dlya magistrantov [Organization and planning of scientific researches. Textbook.poz.d. for undergraduates], (Қазақ univ., Almaty, 2006, 65 p.), [in Russian].
26. Artemenko E.V. Motivacionno-celevoj komponent gotovnosti budushchih uchitelej k nauchno-issledovatel'skoj deyatel'nosti. Akademiya pedagogicheskikh innovacij [Motivational-target component of future teachers' readiness for research activity. Academy of Pedagogical Innovations.]. 2018. No. 12. P. 122–125, [in Russian].
27. Kiryushina O.N. Faktory povysheniya effektivnosti nauchno-issledovatel'skoj podgotovki pedagogov. Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta [Factors to increase the effectiveness of research training of teachers. Bulletin of Tomsk State Pedagogical University]. 2011. No.13 (115). P. 231-238, [in Russian].
28. Polishchuk E.N. Formirovaniya issledovatel'skoj kompetentnosti pedagoga cherez innovacionnye formy povysheniya kvalifikacii. Aktual'nye problemy razvitiya professionalizma pedagoga v sovremennyh usloviyah: mat-ly mezhd. elektr. nauch.-prakt. Konf. [Formation of research competence of a teacher through innovative forms of professional development. Actual problems of professionalism development of a teacher in modern conditions: proceedings of the international electronic scientific and practical conference], Iz-vo Istoki, Moscow, 2019. P. 286–293, [in Russian].
29. Saharova V.I. Formirovanie issledovatel'skoj kompetentnosti pedagoga v processe povysheniya kvalifikacii. Vestnik Kemerovskogo gosudarstvennogo universiteta [Formation of research competence of the teacher in the process of professional development. Bulletin of Kemerovo State University.]. 2015. No. (4-2) P. 80-82, [in Russian].

Авторлар туралы мәлімет:

Жумабекова Ф.Н. – корреспонденция үшін автор, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану кафедрасының профессоры, Астана, Қазақстан.

Ванхемпинг Э. – Ph.D., профессор, Скандинавиялық академиялық ұтқырлық институтының ректоры, Сейняйоки, Финляндия.

Салиева А.Ж. – педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің әлеуметтік ғылымдар факультетінің деканның ғылыми жұмыс жөніндегі орынбасары, Астана, Қазақстан.

Токатлыгиль Ю.С. – Ph.D., Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің психология кафедрасының аға оқытушысы, Астана, Қазақстан.

Zhumabekova F.N. – **Corresponding author**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Acting Professor of The Department of Social Pedagogy and Self-Knowledge, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Vanhamping E. – Ph.D., professor, Rector of the Scandinavian Institute for Academic Mobility, Seinäjoki, Finland.

Saliyeva A.Zh. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Deputy Dean for scientific work of the faculty of social sciences, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Tokatligil Yu.S. – Ph.D., Senior Lecturer, Department of Psychology, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.